

Stev. 13 Leto 6
Lastniki in izdajatelj: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Ureduje uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din, četrtletna 120 din. — Tiska Tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani.

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

OD TEDNA DO TEDNA

Diplomatsko vzdušje se je v minulem tednu takorekoč čez noč precej spremenilo. V zraku so se visele grožnje z vodikovimi in atomskimi bombami, še so odmevale eksplozije bomb in granat okrog Formoze, ko so začeli govoriti o možnosti, da bi prišlo spet do sestanka predstavnikov štirih velesil.

Eisenhower je izjavil, da bi bil za konferenco štirih velikih brez posebnega dnevnega reda. Ni bilo treba dolgo čakati in že je predsednik sovjetske vlade Bulganin rekel v intervjuju dopisniku TASS, da sovjetska vlada pozitivno presoja Eisenhowerjev predlog in da se zavezuje za konferenco, katere cilj bi bil zmanjšati mednarodno napetost.

Zanimivo so okoliščine, v katerih so bile te izjave dane. Moskva je namreč dolgo zadrževala, da po ratifikaciji pariških sporazumov o oborožitvi Zahodne Nemčije in vključitvi le-te v zahodnoevropsko zvezo, razgovori med štirimi velesilami ne bodo mogoči, da bo ratifikacija teh sporazumov avtomatično razveljavila prijateljske pogodbe med SZ in Veliko Britanijo oziroma SZ in Francijo. Razen tega so na konferenci predstavnikov vzhodnoevropskih držav v Moskvi izjavili, da bodo v primeru ratifikacije omenjenih sporazumov na Zahodu vzpostavili skupno vojaško poveljstvo in storili še druge protukrepe kot odgovor na oborožitev Nemčije.

Odviz Moskve na ratifikaciji pariških sporazumov v francoskem senatu ni bil tako oster, kakor je bilo pričakovati. V ospredju je Bulganinova izjava, v kateri niti z besedico ni omenil ratifikacije, medtem ko ostali komentariji z Vzhoda niso tako ostri, kot so obetale prejšnje izjave in ukrepi.

V zvezi z možnostjo, da bi prišlo do dolgo pričakovane konference štirih velesil, je treba omeniti sovjetske predloge glede ureditve avstrijskega vprašanja. Sovjetska zveza je vse do nedavna povezovala ureditev avstrijskega problema z rešitvijo nemškega vprašanja. Zdej, v najnovejših predlogih pa je privolila v ločeno obravnavanje tega vprašanja in povabila avstrijsko vladno delegacijo, naj obišče Moskvo za voljo razgovorov o sklenitvi avstrijske državne pogodbe, s katero bi Avstrija dobila suverenost in svobodo po dolgih desetih letih čakanja.

Avstrijsko vprašanje sodi nedvomno med svetovne probleme, ki jih je moč najlažje spraviti z dnevnega reda. To pravimo zato, ker se Avstrija neče vključiti v noben vojaški blok, ker zavrača takšne vrste sporazume s to ali ono stranjo in s tem onemogoča, da bi se z ureditvijo tega vprašanja kdorkoli okoristil. Zato bi ureditev avstrijskega vprašanja nedvomno pomenila prvi korak v običnem zmanjšanju mednarodne napetosti in potrdilo, da je moč z miroljubnimi pogajanjimi med prizadetimi državami postopoma rešiti pereča vprašanja, ki se dolgo vrsto let, od konca svetovne vojne preprečujejo vzpostavitev trdnega mira na svetu, razburjajo duhove in ustvarjajo prikladno vzdušje za tako imenovano hladno vojno.

Tako je minuli teden prinesel, če že ne preokret v mednarodnem političnem vzdušju, pa vsaj vzpodbuden obet le-tega, ki navdaja ljudi z upanjem, da bo letošnja pomlad prinesla še prve razgovore med vodilnimi predstavniki štirih velesil, tako o ureditvi avstrijskega vprašanja, kakor tudi o drugih perečih problemih, ki zastripajo ozračje povojne Evrope in sveta. Ne glede na to, ali se bodo najprej sestali višji predstavniki posameznih velesil, poletje zunanji ministri in naposled predsedniki vlade, je že obirno razpravljanje o možnosti takšnih sestankov znamenje, ki ga ne smemo prezreti pri presojanju sedanjega položaja v Evropi in na drugih celinah.

Parost števila živine pri nas

Letošnji popis živine v naši državi je že po dosedanjih računih, ki še niso dokončni, pokazal porast števila živine. Število konj je naraslo za 9%, število goveje živine za 4,5%, ovac za 2,5%, prašičev za 4% in perutnine za 26%. Po teh podatkih imamo v naši državi okrog 5.250.000 glav goveje živine, nad 11.500.000 ovac, okoli 4.700.000 prašičev in okoli 5.000.000 perutnine.

Občni zbor OSS Novo mesto: Višjo življenjsko ravens bomo dosegli le z dvigom storilnosti

Občni zbor Okrajnega sindikalnega sveta v Novem mestu 27. marca je obravnaval poleg organizacijskih še vrsto perečih gospodarskih vprašanj, predvsem uvajanje novega plačnega sistema, utrjevanje delavskega samoupravljanja, družbeno prehrano in druge podobne zadeve.

Ze sama udeležba je pokazala, da se člani sindikata zavedajo pomena svoje organizacije, saj so bili navzoči vsi delegati. Udeležili pa so se občnega zbora tudi člani okrajnega komiteja ZKS in okrajnega ljudskega odbora ter republiškega sindikata. V preglednem poročilu je predsednik OSS Janko Oven zajel v glavnem delo sindikatov od ustanovitve do danes, zlasti pa delo sindikatov v novomeškem okraju v preteklem letu. Uvodoma je poudaril, da so sindikati imeli veliko vlogo pri utrjevanju delavskega samoupravljanja, vendar so še podjetja, kjer je tako samoupravljanje le na papirju. Kot primer je navedel občinsko podjetje »Zidar« v Gotni vasi, državno posestvo Klevčev in še nekatera druga. Lep porast kaže število žen v delavskih svetih in upravnih odborih, prav tako večje število mladine v teh organih. Sindikat zajema v okraju 72.12 odstotkov vseh delavcev in uslužbencev, kar je veliko premaže in se tu čuti šibkost posameznih organizacij. Nerazumljivo je, da so izven sindikalne organizacije celo kvalificirani kadri. Mnogo premalo so tudi storili sindikati za strokovno in splošno izobraževanje kadrov. Vse leto je bilo le 34 strokovnih predavanj, katerih se je udeležilo komaj 340 članov. Vprašanje vajeenske mladine so sindikalne podružnice skoraj popolnoma zemarile, saj je komaj ena tretjina teh vključena v sindikat.

Da posamezne sindikalne podružnice niti sedaj ob uvajanju tarifnih pravilnikov na osnovi novega plačnega sistema nimajo jasnih pojmov, kaj pravzaprav hočejo doseči s tem novim plačnim sistemom, je pokazala tudi razprava po poročilu predsednika. Prav sindikat bi se moral predvsem boriti za nagajevanje po socialističnem načelu. Tega dosejati ni bilo čutili, pač pa je dokaj močno izbijala težnja za enako pavšalno povvišanje plač. Namesto da bi se v podjetjih borili za resnični dvig strokovnosti, so strokovnost dvigali: je umetno, na papirju, samo da so upravičili zvišanje plač. Kot primer so navedli podjetje Kremen, kjer so lani sprejeli na novo 150 delavcev, ob koncu leta pa so izkazali v podjetju le 38 nekvalificiranih delavcev. Zaradi take nepravilne kadrovske in tarifne politike, so nastale velike razlike v plačah za enako delo in kvalifikacijo med podjetji. Z uvajanjem novega plačnega sistema imajo zato sedaj največje težave prav v takih podjetjih, kjer so imeli tudi najmanj normiranih delovnih mest.

V razpravi so posamezni delegati (delegat NOVOTEKSA in deloma delegat DOZ) povezovali uvajanje novega plačnega sistema s socialnim vprašanjem. Posluževali so se znane parole o enakih želodcih, s čimer so utemeljevali linearno (povprečno enako) zvišanje plač za vse. Navajali so, da so prejemniki nekvalificirane delavske premanjnosti za kolikor toliko dostojno preživljanje. Res je, da pri današnjih cenah proizvodnih predmetov in ostalih

izdatkih, mesečna plača 6 do 7000 din ne daje primerne življenjskega minimuma. Toda rešitev tega vprašanja ni v večjem kupu denarja, pač v večjih blagovnih fondih ali, z drugimi besedami: življenjske ravni ni mogoče zvišati brez dviga storilnosti. Samo v tem je rešitev! Lani se je število zaposlenih v okraju dvignilo za več kot 2000 delavcev. S tem in pa z zviševanjem plač brez zviševanja storilnosti, se je plačni fond znatno povečal, ni se pa za toliko zvišala proizvodnja. To pomeni, da se je z večjim dotokom denarja v roke potrošnikov povpraševanje po potrebnih predmetih povečalo, ponudba pa je bila ista ali še manjša. Tako je realna vrednost prejemkov seveda padla. Pri uvajanju novega plačnega sistema je najmanj težav tam, kjer so že imeli uvedene norme in tako več ali manj nagajevali vsakega po njegovem doprinosu. V tem je tudi bistvo novega plačnega siste-

Pr pripravljajo se za volitve delavskega sveta

Delovni kolektiv medzadružnega lesno-industrijskega podjetja, Ribnica — podjetje je bilo ustanovljeno 1. marca letos — se pripravlja na volitve delavskega sveta, ki bodo 3. aprila. Sindikalne podružnice tega podjetja, ki šteje nekaj nad 200 zaposlenega osebja, so že imele sestanke na katerih so izbrali kandidata, ki bodo kandidirali v nov delavski svet. Skupno je bilo predlaganih 30 kandidatov iz vrst najboljših delavcev, od katerih bo izvoljeno 17 za člane delavskega sveta podjetja. Upravni odbor podjetja bo pa štel 9 članov.

Morda se dve tri besede o novem Medzadružnem lesno-industrijskem podjetju. Podjetje je začelo z rednim delom 1. marca. V sestavu podjetja sta bivše Zadržno trgovsko podjetje in LIP Ribnica, ki je tako prešel iz državnega v zadružni sektor. Ustanoviteljica podjetja je 11 zadržnih iz Ribniške doline ter iz velikoklasiškega področja. Vse te združuje so s pogodbo vezane z novim podjetjem. Na svojem območju bodo odkupovale lesno suho robo ter jo po določenih maržah oddajale podjetju. Vse te združbe bodo imele pravico do soudeležbe pri razdelitvi dobička po procentih koliko so ustvarile prometa s podjetjem.

Novo podjetje je že krepko prišlo za delo. Predvsem pa bo skrb podjetja pri nadaljnjem razvoju lesne predelovalne industrije, ki se razvija v najvažnejšo gospodarsko panogo ter pri dvigu hišne domače obrti, ki nudi kruh in zaposlitev številnim družinam. Novo podjetje je prineslo s seboj lepo »doto«, nad 70 milijonov dinarjev osnovnih sredstev in s tem kapitalom se že lahko nekaj začne.

Orehovica v pripravah za 10-letnico osvoboditve

V letošnji zimi se je kulturno prosvetno delo v Orehovici precej razgibalo. Te dni smo zaključili splošno izobraževalni tečaj s pretežno zdravstveno izobraževalnim smotrom. Na tem tečaju so se dekleta poleg predmetov iz zdravstva in splošno izobraževalnih predmetov učila tudi vezenja in umetnega pletenja. Znano je, da ženska ročna dela krasijo naše domove in so lep spomin gospodinj na mladih mladost. Za zaključek tečaja bodo dekleta razstavila svoje izdelke. Da pa bo zaključek bolj pester, bodo ob enem z razstavo dekleta sama uprizorila igro, ki jo pridno vadijo. Ostali vsačani so se lotili Finšgarjevega Divjega lova. Z vajami so komaj začeli. Ni dvoma, da ne bi ob času prihajali na voljo, zato so že zelo izredno lepe uspehe. Za prešernovo proslavo so nastopili s samostojnim koncertom. Domačini so pokazali precejšnje zanimanje za ta zbor, saj so od blizu in daleč prihajali na prvi koncert domačega pevskega zbora. Zapete pesmi so v poslušalcih ustvarile toliko prisrčnega razpoloženja in še večjega zanimanja za zbor, da smo čez 14 dni koncert z dopolnitvijo ponovili. Zbor že pridno vadi pesmi za proslavo 10. obletnice osvoboditve. Priprave za obletnico so živahne in upamo, da se bo ob 10. obletnici osvoboditve v Orehovici izkazala v svojem političnem, kulturnem in zdravstvenem prosvetnem pogledu, tako, kot je značilna za polet delovnega človeka, ki z delom in napori gre lepši bodočnosti naproti.

ma: vsakomur po njegovem delu. Dvig proizvodnje je v tesni zvezi s povečanjem strokovnosti vsakega posameznika. Kolikor kdo družbi daje, toliko naj v sorazmerju tudi prejema, za enako delo, enako plačilo, tako so poudarili na koncu razprave na občnem zboru. Govorili so še o potrebi čimprejšnje organizacije obratnih kuhinj na večjih deloviščih, kjer bi delavci med delovnim časom prejemale cenovno obroko tople hrane, dalje o sodelovanju članov v društvi Svoboda ter telesno vzgojnih organizacijah. Zavrnilo so delegata NOVOTEKSA, ki je trdil, da bodo morali dvigniti cene proizvodov, ker da drugače ne bodo dosegli normiranih plač. Obsojili so tudi primere, ko hočejo v posameznih podjetjih nesorazmerno dvigniti plače administrativnemu osebju. Na koncu so izvolili nov 42 članski plenem OSS in pet delegatov za republiško skupščino, ter sprejeli sklepe za bodoče delo.

Pr pripravljajo se za volitve delavskega sveta

Hijonov dinarjev osnovnih sredstev in s tem kapitalom se že lahko nekaj začne. Podjetje bo sodelovalo tudi na letošnjem vseletnem z izbirno kolekcijo lesnih finalnih izdelkov ter izdelkov domače obrti. K. O.

Občni zbor KZ v Črnomlju

Kmetijska zadruga v Črnomlju je imela 13. marca svoj redni letni občni zbor. Po poročilu upravnega odbora je zadruga v letu 1953 upravljala s premoženjem v vrednosti okrog 25 milijonov dinarjev, v letu 1954 pa že s 35 milijoni dinarjev, doseženi dobiček za leto 1954 pa znaša okrog 2,5 milijonov dinarjev, ki je bil skoraj v celoti presežka dan v investicijski sklad. Udeležba na lastnih sredstvih je bila v letu 1953 51%, v letu 1954 pa se je povečala na 56 odstotkov.

Zadruga se je v lanskem letu pretežno ukvarjala z trgovinsko dejavnostjo, zlasti z razpečevanjem industrijskega blaga. Organizacija prodaje je bila tehnično pa tudi finančno zadovoljiva. Nekoliko neugodno pa je bilo slišati, da je skoraj vse lokalni odkup in lokalno preskrbo s kmetijskimi pridelki prepustila v celoti trgovskemu podjetju OZZ, ki ni tako živo zainteresirano, da bi ustvarilo možnosti za povečanje odkupa na domačem trgu. Znatno del kmetijskih pridelkov je podjetje naročalo od drugod, denar pa je na ta način odteljal iz Bele krajine. Kot opravičilo so bili povedani tudi ob-

Počasi, toda zanesljivo prihaja v našo deželo pomlad, kakor je prišla pred desetimi leti in z njo svoboda

jektivni razlogi, da je razvoj presegel zmogljivost manipulacijskih prostorov. Zadržni ki so predlagali začasno odpravo te ovire s tem, da se trgovinska poslovalnica s kmetijskimi pridelki, ki je v upravi ZTP, prepusti zadržni, vključil pa naj bi še odkup lesa in živine. Zadruga sama gradi moderno skladišče, ki bo spomladini gotovo.

Zadruga je materialno dobro stojčaja. V zadnjih letih je iz dobička določila za pospeševanje kmetijstva po 500.000 letno. V letu 1954 je naročila in izplačala revijo »Naša vasa za vse člane, znižala je tudi prodajne cene strokovnim knjigam in tako omogočila zlasti šolam spopolnitve knjižnic. V tem zasluži prav gotovo polhalvo. Vse te pozitivne strani so močnejše povezale zadržno z zadrugo. Udeležba na občnem zboru je bila tako številna, da je bila sindikalna dvorana kar premanjna.

Sredstva za pospeševanje kmetijstva so bila, niso pa bila porabljena, čeravno nešteto kmetijskih vprašanj naravnost kričijo po rešitvi. Zelo manjka kmetijski strokovnjak-agronom ali kmetijski tehnik, ki bi zadržnikom pomagali s strokovnimi nasveti. Soglasna je bila ugotovitev, da brez tega ne bo šlo. Osnovno družbeno vlogo zadruge, kmetijsko pospeševalno delo, nikakor ni mogoče prepustiti slučajnemu razvoju.

V Beli krajini je predelovalna industrija »Belsada, ki stalno rabi surovine iz kmetijstva, mora pa znaten del teh uvoziti od drugod. Povpraševanje po tem blagu je torej znatno večje od lokalne ponudbe. To ozko grlo bo treba postopno odpraviti. Šele tedaj bodo sredstva, ki jih je skupnost dala za izgradnjo in industrije, služila svojem namenu — gospodarsko pomagati Beli krajini. Mnogo je že bilo razpravljanih o tem, manjkajo pa operativni posregi. Sama zadruga res ni kos vsemu temu, potrebna ji je pomoč.

Iz vsebine debate lahko izluščimo osnovno jedro, kako dvigniti dohodek v kmetijstvu Zadruga je razpisala študentsku tekmo za obisk kmetijskih šol, odziva pa ni bilo. Dohodek v kmetijstvu je nizek, delovna sila beži drugam. Reševanje tega vprašanja pa sproži še vrsto drugih. Splošen dvig kmetijskim pridelkom bi šel v škodo potrošnikov. Na ta način ne bi vplival na razvoj in dvig proizvodnje, temveč nekako začasno stimuliral sedanje, ostalo stanje. Kmetijskih proizvodov prihaja premalo na

trg, domačega sadja, zlasti češenj, breskev in višenj iz domačih sadovnjakov skoraj ni, pozimi pa je treba povrnine uvažati od drugod. Marsikaj bi lahko pridelali doma in tudi dobro prodali, treba bi bilo le prislusnati trgu. Pojavila se vprašanje, kako dvigniti proizvodnjo pri istem trudu in stroških kmetia-proizvajalca. V naprednejših deželah rešujejo to vprašanje s sviačnikom v roki. Stevilke povedo, da je treba več načrtnosti v proizvodnji, opuščati preveliko pestrost, zlasti pa posvečati vso skrb mehanizaciji, pa čeprav skromnejši.

Nekateri zadržniki poskušajo sami reševati ta vprašanja, razvoj pa bi bil le prepočasen, če bi vse to prepustili slučajnemu razvoju. Načrt v proizvodnji ovira dediščina od prej, zlasti nizek donos, mehanizacija pa poleg tega ovira še močna razdrobljenost zemljišč. Znanja in novejših izkušenj ni mogoče dobiti čez noč, čeprav dobre volje ne manjka.

Razvoj lahko pospeši poleg strokovnega kadra tudi dodatno vlaganje kapitala za investicije v kmetijstvu, razen tega pa še primeren regres, ker so cene nekateremu blagu previsoke in pri nizkem dohodku nedostopne. V tej smeri so že podvzeli ukrepi, ki jih bo mogoče usmeriti s pomočjo nove Zadržne hranilnice. Napredne težnje zadržnikov po boljšem gnoju v gnojničnih jamah, izdatnejši živinski krmi iz silosov, boljše plemenski živini v hlevu, bodo torej dobile močno oporo v ljudski oblasti, pa tudi v zadrugi, ki bo lahko podprla posredne primere s podporo in tako vzpodbudno vplivala še na ostale. Treba pa se je zavedati, da ne bo rešen problem samo s propagandno obremenjeno zbiranjem denarnih sredstev za hranilnice. Le tako bo lahko opravljala svojo vlogo uspešno, reševala splošno družbeni problem, ki je v Beli krajini nedvomno težji kot drugod.

Proslava občinskega praznika v Ribnici

Prebivalci Ribnice in ostali občani so lepo proslavili svoj občinski praznik, katerega so letos obhajali že tretjič. Na večer praznika 25. marca je bila v domu Partizana v Ribnici slavnostna akademija s pestrim sporedom. V jutru 26. marca je zbudila Ribničane budnica gasilske godbe na pihala iz Ribnice. Ob 8. uri je bila slavnostna seja občinskega ljudskega odbora. Pred spomenikom padlih borcev v Ribnici je bila ob 9. uri žalna komemoracija, ob 10 uri pa pogostitev otrok padlih borcev in žrtve fašističnega terorja. Naj omenimo, da je bila žalna svečanost 26. marca ob 8. uri tuda, pred spomenikom padlih

žrtv v Sušju pri Ribnici. Popoldan je minil v znamenitu veselja in prazničnega razpoloženja. Tako so Ribničani proslavili svoj ljudski praznik, ki se bo slavil na ta dan vsako leto, prenašajoč se iz roda v rod. Veliki dnevi težke ali vendar zmagovite revolucije nad zakletim sovražnikom ne bodo tako nikoli pozabljeni, in prav je tako O. K.

div zadrugi, ki bo lahko podprla posredne primere s podporo in tako vzpodbudno vplivala še na ostale. Treba pa se je zavedati, da ne bo rešen problem samo s propagandno obremenjeno zbiranjem denarnih sredstev za hranilnice. Le tako bo lahko opravljala svojo vlogo uspešno, reševala splošno družbeni problem, ki je v Beli krajini nedvomno težji kot drugod.

VRME

v dnevi od 1. do 8. aprila Se nadalje bo hladno in oblačno vreme; v sredini prihodnjega tedna se pričakuje izboljšanje vremena; v jasnih nočeh močnejši mraz.

Beograjski Partizan v Novem mestu

Novomeški odbojkarji so v preteklem letu z zmago v slovensko-hrvaški ligi postali član 1. zvezne lige, v kateri tekmuje s najboljšimi moštvami vse države. Spomladanski del prvenstva se prične že prihodnjo nedeljo. Novomeščani prejemale na domačih tleh v goste večkratnega državnega prvaka beograjskega Partizana. Ker so se domači za to prvenstvo resno pripravljali, upamo, da bodo tudi proti renomiranemu nasprotniku častno zastopali barve Novega mesta.

Advertisement for 'SOLERA KREMA' featuring a woman's face and the text 'Ob vsakem času' and 'Zlatorog'.

Advertisement for '90 ton aluminija mesečno v Kidričevem' with text describing aluminum production and Zlatorog brand.

HEJ, BRIGADE, HITITE...

Ob 26. marcu — občinskem prazniku Ribnice

26. marec so si izbrali občani Ribnice za svoj občinski praznik. Veličastno zmago partizanske vojske v Jelenovem žlebu 26. marca 1943 bodo letos proslavili v okviru svojega občinskega praznika že tretjič. Partizanska Ribnica, ki je med NOB dala vse najboljše sinove junaški partizanski vojski, časti ob tem prazniku spomin vseh, ki so dali življenje za svobodo, hkrati pa čestita vsem borec brigad, ki so sodelovali v zmagoviti bitki v Jelenovem žlebu, ter vsem delovnim ljudem, ki s svojim delom grade temelje boljše prihodnosti, tiste prihodnosti, za katero so v juriših dali življenja padli junaki.

Bilo je v drugi polovici marca 1943. Brigada »Ivana Cankarja« je odšla izpod Gorjančev, kjer je sodelovala pri napadu na sovražno postojanko v Pletterjih, na oddih v Smarjanske toplice. Čez nekaj dni je Cankarjeva spet šla na pot v Suho krajino, kjer je imela z drugimi brigadami veliko nalogo — očistiti teren domačih izdajalcev v Kočevju, na Malem in Velikem Korenu, Ambrusu, Lopati in drugih sovražnih gnezdih. Ko je brigada stopila na tla ob Krki pri Zagradcu jo je sprejelo streljanje sovražnika od vseh strani. Fašisti so zbrali svoje enote, da bi strli zmagoviti pohod partizanskih brigad, vendar zaman. Sovražnik je občutil trdo pest Cankarjevcev, ki jih je vodil komandant Dragan. Na pomoč je priskočil še I. jur. bataljon Tomšičeve brigade, ki mu je načeloval znani junak Efenko. Fašisti in belogardisti so doživeli hud polom.

Zima je bila še kar prizanesljiva. Po akcijah v Suhi krajini je odšla Cankarjeva proti Smuku — Starem logu. Na poti je naletela na sovražno zasedo, ki pa brigade ni mogla zadržati pred pohodom na Kočevsko. Ko so zapele sovražne strojnice, so borci brez omahovanja planili v boj. Sovražnik je v zmedbi, ki je nastala sprico nenadnega juriša partizanov, zapustil položaje, odmetajoč orožje. Partizani so dobili precej mitraljezov in drugega orožja. Nato so počivali dva dni v Starem logu. Medtem pa so se Italijani v kočevski postojanki opogumili in odšli proti taborišču partizanov. Toda njihov načrt, da bi partizane presenetili, ni uspel. Partizani so sovražno kolono prestregli. V kratkem boju so Italijanom zažgali en avtomobil in sovražnik jo je naglo odkuril nazaj v Kočevje. Kmalu je sledil drugi napad Italijanov, to pot so prišli od Hinj. V tem spopadu je sovražnik še huje »gor plačal«. Partizanska Ančka, polit. delegat I. bataljona Cankarjeve brigade, je sama pripeljala v taborišče nekaj zelencev — borci gotovo niso bili, saj so kar naprej mledovali: »Non sparare, non sparare, sinjori partizani! Zajete Italijane so partizani sklenili in preoblekli v partizanske uniforme in jih poslali v Kočevje — naj vidi njihova komanda od blizu, kakšne so partizanske uniforme.

Borbena razpoloženje brigad — Cankarjeve, Tomšičeve, Serceerjeve in Gubčeve — je bilo na višku. Kolona brigad se je pomikala skozi prazne kočevske vasi proti Ribnici. Brigade so prekoračile progo Kočevje—Ribnica kakih 50 korakov od sovražnega bunkerja. Od tam nobena strela. Sovražnik se je potuhnil, v strahu pred partizani, ki so povsem svobodno drug za drugim šli čez progo skoraj vso noč. Partizansko vojsko je s premisljal ves njen pratež — natovorjene mule,

volj, manjka pa moke. Dragan je poklical partizana-domačina in ga vprašal, kje je v bližini trgovina, katere lastnik pakira z Italijani in domačimi izdajalci. Dobil je potrebne podatke — šli bodo v Dolenjo vas. Zvečer je prvi bataljon prevzel akcijo »za moko«. II. bataljon je šel v zasedo proti Ribnici, III. pa proti Kočevju. Prva četa I. bataljona je pri Dolenji vasi napadla postojanko belogardistov, druga četa je pa kar med bojem »osvobodila« trgovino moke in drugih živil, tretja četa je ta čas iskala na hribočku v bližini Dolenje vasi, kje je imel svoj stan prosluli belogardistični izdajalec duhovnik Skulj. Vendar je ta še pravi čas ušel trdi partizanski pesti. Partizani so se po akciji v Dolenji vasi umaknili na izhodiščne položaje. V tem so pridrveli iz Ribnice v Dolenjo vas Italijani s tanki. Naprej, proti partizanskim položajem, se niso upali. Partizani so spet lahko opazovali »hrabrost« italijanskih »junakov«, ki so plaho zrl v vzhodje travnogorskih host in tanke lepo obrnili nazaj v svoje postojanke.

23. in 24. marca 1943 sta bila povsem običajna dneva. Partizanske brigade pod Travno goro so počivale, ozračje je bilo mirno, toda komandanti so le slutili, da Italijani nekaj nameravajo. In res. Ta čas, ko so partizani počivali, so se zbrale močne skupine sovražne vojske, med njimi več elitnih enot fašistov in belogardistov. Naredili so načrt, da obkolojo in uničijo partizanske brigade. Partizani so pisano italijansko vojsko počakali na položajih. Pustili so jih blizu, potem pa so zaregljale strojnice. Ta-

krat pa so italijanski vojaki s svojimi podrepanki-belogardisti »svzeli pot pod noge« in jo ocvrli proti Ribnici, pospremljeni od krogel iz partizanskih pušk in strojníc. No, ker suhozemska vojska ni mogla ničesar opraviti je poslal sovraž. nad borce »storklje«. Pa tudi letalo se je moralo vrniti brez vsakega uspeha. Da bi svoj poraz popravili, so Italijani že drugi dan rinitli proti partizanskim položajem, vendar so zdaj prišli le do pol poti in jo še pred partizanskim »pozdravom« ubrali za varno žico v Ribnico.

Na večer 26. marca so brigade v dolgih vrstah spet stale pripravljene za marš. Povsod mir, ki ga motijo le povelja četnih komandirjev in komandantov bataljonov. Okrog polnoči so brigade šle na pot proti Jelenovemu žlebu.

Ne mislim polemizirati s pisecem članka: »Kdaj bo zaživel kulturno — prosvetno delo v Kočevju?«, ki je bil objavljen 11. 3. 1955 v Dolenjskem listu, kajti trditve, ki jih je pisec članka navedel, so tako nerealne in netočne, da jih noben resen človek, ki so mu znane kulturno — prosvetne razmere v Kočevju, ne more resno vzeti. Naslov članka je sicer upravičen, niso pa pravilne ugotovitve v njem. Saj bi nepoučen človek mogel sklepati, da je vsa kulturno — prosvetna dejavnost v Kočevju zastala le zaradi prepira dveh režiserjev in omahovanja udeleževanja željnih igralcev, ki ne vedo, kateremu režiserju bi se priključili, da ne bi bilo zamere. Ne vem, kje je pisec članka črpal svoje informacije. Če bi slišal poročilo upravnega odbora DPD Svobode Kočevje mesto na zadnjem občnem zboru, če bi se udeležil obeh sestankov, ki jih je Svoboda sklicala zaradi pozitivne kulturno — prosvetne dejavnosti v Kočevju, bi lahko zvedel, kje so vzroki za tako kulturno — prosvetno mrtvilo. Preobirno bi bilo na tem mestu razglabljati o vzrokih tega mrtvila, ki jih kulturno prosvetni delavci v Kočevju dobro poznajo in ki jih je iskati delno v specifičnosti kočevskega prebivalstva. Le ugotovitve pisca navedenega članka bi rad nekoliko »korigiral« in pokazal stanje takšno kot je. Predvsem ni slo nikdar za prepire med dvema režiserjema, ker toliko jih dramatska sekcija Svobode lansko leto sploh ni imela in je vse delo slonelo na enem »ad hoc« režiserju. Zgledalo je sicer, da bi se sekcija le dobila dva režiserja, ki sta hotela

naše domovine in to zmago slednjič tudi izvojevale. Zmaga v Jelenovem žlebu je in bo ostala tista svetla točka partizanskih zmag, na katero ne smemo nikoli pozabiti. Pozabiti ne smemo tudi junaških borcev in komandantov, med njimi komandanta Cankarjeve Dragana, ki se je v boju v Jelenovem žlebu še posebno odlikoval. Komandant Dragan, padel leta 1944 pri Žužemberku, je upravičeno zaslužil naslov narodnega heroja. K. Oražem

Na čelu so šle predhodnice, za njimi pa kolone borcev. Zelene je pozlatilo vrhove zelonc Travnogore. Kako lepa je ta gora in kolikim borcem je v zavetju svojih stoletnih dreves ohranila življenje! Bila pa je neusmiljena s sovražniki našega naroda. In mnogi od njih, ki so se predzrli v njeno ostrje, so našli tu svoj grob. O tem še danes pričajo raztresene kosti kot nema pričica premaganih osvajalcev.

Medtem, ko so šle partizanske brigade proti Jelenovemu žlebu, so Italijani s 600 možmi napravili v Breznu pred Jelenovim žlebom zasedo. Ko so prišle prve partizanske izvidnice v bližino Brezna, so zaropotali na nje sovražni mitraljezi. Partizani so takoj prečlenili položaje, z vso naglico zasedli položaje nad italijansko zasedo in z vsem orožjem udarili na sovražnika. V dobri uri boja je bila italijanska zaseda dobesedno zmleta. V tem boju, ki je bil eden največjih v zgodovini narodnoosvobodilne vojne, je padlo okrog 300 Italijanov, del njih je našlo smrt v Breznu, ki so ga pripravili partizanom. Partizani so imeli v tem boju le malenkostne izgube. Vojni plen je bil izredno dober: 120 pušk, 14 lahkih, 8 težkih mitraljezov, dve radijski postaji in drugo. Ostanke italijanske zasede so partizani preganjali še uro ali dve v smeri proti Gotenici in Kočevski reki. Ko se je sonce bližalo zatonu po velikem dnevu ki je prinesel smrt tolikim sovražnikom, so partizanske brigade počle pesem o zmagi krenile v smer proti Podpreski in Dragi. Sle so v nove boje proti zakletemu sovražniku

Črnugljeva mama-partizanska mati

Globoka je bila ljubezen partizanskih mater. Zgodovina bo ohranila njihova imena kot svetel primer požrtvovalnosti v naši ljudski revoluciji.

Bilo je pozno spomladi 1943. S partizanom Vlado Tomičem se sedela ob robu gozda v Slamni vasi. Pogovarjala sta se o znanih in o novicah v mestu in o partizanih. Priča-kovala sva še dva partizana, doma iz Metlike. Tedaj sta

pršla vsa ožarjena od sonca po sveže preorani njivi Nečete in Slava. Za Nečeta sem imela sladkor in čaj. Dala mi ga je njegova mama, češ da je Nečete prehlajen. Vesel je Nečestisnil k sebi kar mu je poslala mama. Saj se je dobil čaj za potrebo tudi v vasi, toda ta je bil od mene in hkrati tudi njen pozdrav. V partizanu so bili še trije Nečevi bratje, med njimi tudi Božo. Bil je mitraljezec v Cankarje-

berka ob napadu Nemcev in bele garde na XV. divizijo. Njegova mama dolgo ni zvedela, kako se je to zgodilo. Zdal se je šele začela njena trnjeva pot. Skoro dve leti je po vseh brigadah in bolnicah iskala svojega sina. Nekoč je zvedela, da je v Opatiji nekdo v bolnici pod tem imenom, kot ga ima njen sin. Vendar se je izkazalo, da je bil to verjetno kakšen belogardist, ki je mrtvemu ukradel legitimacijo in se tam zdravil pod tem imenom. To je bilo leta 1945. Pozimi 1947 je šla z nekim partizanom, ki je bil ujet z njegovim sinom in se mu je posrečilo pobegniti, iskati Zeljkov grob. Takrat je padlo 50 naših, je pripovedoval znanec, ki je bil zajet. V grobu, kjer je zakopan Zeljko, jih je 12 skupaj zakopanih. Zeljko je bil tako zbit, da ni bil podoben človeku, vendar ni dal glasu od sebe, je povedal njegov tovarš. Tri dni je Zeljkova mama iskala grob. Tri dni in tri noči po gozdovih in po njivah. Če bi našla grob bi ga s svojimi rokami izkopala in vzel sinove kosti, je večkrat pripovedovala. Pa nihte jo ne razume, je tarnala. V kovčku bi prinesla kosti domov. Njene oči so nemirno švigale po predmetih, ko je govorila o sinu. Zivce je imela že tako izmučene, v mučnem polnu je kričala in klicala Zeljka. Njegova mati je bila med zadnjimi, ki je zvedela za to.

vi brigadi. Tovariši so ga imeli radi, ker je bil eden najboljših borcev v brigadi. Rannjen je bil v borbah za Pletterje februarja 1943. Teško ranjenega so odpeljali v bolnico, pa je še na poti izdihnil. Njegova mati je bila med zadnjimi, ki je zvedela za to.

Zeljko je bil še otrok, ko se je začela vojna. Star je bil 14 let pa je s svojim zaslužkom pomagal materi, oče je bil v internaciji. Z njegovo mamo sva delale skupaj od spomladi 1942 letaj, pri njih smo imeli tudi skrivališče za material namenjen za partizane. Že takrat sem vedela, da Zeljko, čeravno še otrok, vse ve in da dela. Po dnevi je hodil v mesto na delo, tu je zvedel marsikaj kar je koristilo partizanom. Pomoči je hodil k partizanom in nosil municijo. Bil je kurir in obveščevalec. Pozneje, ko so partizani minirali bunkerje okoli mesta, je hodil celo noč z minerc, znal je vse, kar je potrebno za miniranje. V XV. brigado je vstopil 9. septembra 1943. Bil je mitraljezec, pozneje pa komisar v četi. Bil je pogumen in vztrajen borec. Ob vsaki večji zmagi je rad pripovedoval materi, kako so z uspehom preganili sovražnike. Padel je 3. avgusta 1944 blizu Žužem-

berka ob napadu Nemcev in bele garde na XV. divizijo. Njegova mama dolgo ni zvedela, kako se je to zgodilo. Zdal se je šele začela njena trnjeva pot. Skoro dve leti je po vseh brigadah in bolnicah iskala svojega sina. Nekoč je zvedela, da je v Opatiji nekdo v bolnici pod tem imenom, kot ga ima njen sin. Vendar se je izkazalo, da je bil to verjetno kakšen belogardist, ki je mrtvemu ukradel legitimacijo in se tam zdravil pod tem imenom. To je bilo leta 1945. Pozimi 1947 je šla z nekim partizanom, ki je bil ujet z njegovim sinom in se mu je posrečilo pobegniti, iskati Zeljkov grob. Takrat je padlo 50 naših, je pripovedoval znanec, ki je bil zajet. V grobu, kjer je zakopan Zeljko, jih je 12 skupaj zakopanih. Zeljko je bil tako zbit, da ni bil podoben človeku, vendar ni dal glasu od sebe, je povedal njegov tovarš. Tri dni je Zeljkova mama iskala grob. Tri dni in tri noči po gozdovih in po njivah. Če bi našla grob bi ga s svojimi rokami izkopala in vzel sinove kosti, je večkrat pripovedovala. Pa nihte jo ne razume, je tarnala. V kovčku bi prinesla kosti domov. Njene oči so nemirno švigale po predmetih, ko je govorila o sinu. Zivce je imela že tako izmučene, v mučnem polnu je kričala in klicala Zeljka. Njegova mati je bila med zadnjimi, ki je zvedela za to.

Zatem so še nekaj grozili in odšli. Črnugljevo mater so sosedje plašili: »Interniral vas bodos. Hitro je pospravila nekaj svojih reči in odšla na Grabrovec. Tam je pri nekem kmetu tuvala otroka. Ko je kmalu za tem prišla ofenziva, je iz Grabrova odšla na Brezovico in v Lešče, tako je bila vedno nekje blizu svojih. R.F.

Odgovor: Kdaj bo zaživel kulturno-prosvetno delo v Kočevju

Ne mislim polemizirati s pisecem članka: »Kdaj bo zaživel kulturno — prosvetno delo v Kočevju?«, ki je bil objavljen 11. 3. 1955 v Dolenjskem listu, kajti trditve, ki jih je pisec članka navedel, so tako nerealne in netočne, da jih noben resen človek, ki so mu znane kulturno — prosvetne razmere v Kočevju, ne more resno vzeti. Naslov članka je sicer upravičen, niso pa pravilne ugotovitve v njem. Saj bi nepoučen človek mogel sklepati, da je vsa kulturno — prosvetna dejavnost v Kočevju zastala le zaradi prepira dveh režiserjev in omahovanja udeleževanja željnih igralcev, ki ne vedo, kateremu režiserju bi se priključili, da ne bi bilo zamere. Ne vem, kje je pisec članka črpal svoje informacije. Če bi slišal poročilo upravnega odbora DPD Svobode Kočevje mesto na zadnjem občnem zboru, če bi se udeležil obeh sestankov, ki jih je Svoboda sklicala zaradi pozitivne kulturno — prosvetne dejavnosti v Kočevju, bi lahko zvedel, kje so vzroki za tako kulturno — prosvetno mrtvilo. Preobirno bi bilo na tem mestu razglabljati o vzrokih tega mrtvila, ki jih kulturno prosvetni delavci v Kočevju dobro poznajo in ki jih je iskati delno v specifičnosti kočevskega prebivalstva. Le ugotovitve pisca navedenega članka bi rad nekoliko »korigiral« in pokazal stanje takšno kot je. Predvsem ni slo nikdar za prepire med dvema režiserjema, ker toliko jih dramatska sekcija Svobode lansko leto sploh ni imela in je vse delo slonelo na enem »ad hoc« režiserju. Zgledalo je sicer, da bi se sekcija le dobila dva režiserja, ki sta hotela

INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV SLOVENSKA BISTRICA

IMPOL

Izdeluje:

BAKRENE valjane in vlečene žice, vrvi, profile in cevi, pločevine in trakove, lokomotivska kurišča.

ALUMINIJASTE žice, jeklene vrvi, profile in cevi, pločevine in trakove.

MEDENINASTE žice, profile in cevi, pločevino in trakove ter vse druge legure barvastih kovin.

Brzjav: IMPOL SLOVENSKA BISTRICA

Nekdanja „Cilindrova“ krčma v Bršlinu in pisatelj Trdina

Virk se je naselil z Reke šele nekaj mesecev po nakupu hiše — »pozno v jeser«. Datum Trdinovega prihoda pa se da še natančneje ugotoviti. Iz njegovega dnevnika je namreč jasno, da je bil 16. oktobra že prvič v Mirni peči, v »Omiki« pa piše: »Ze prvi dan, ko sem prišel v Bršlino, sem čul na sosedovem vrtu glasiti se iz tenkih deviških gr. Hej Slovani! In osem dni potem, ko sem sedel v Mirnopski krčmi, mi je zopet zadonela na uho iz deklinskih ust deklaracija... Iz tega lahko sklepamo, da je prišel v Bršlino okoli 8. oktobra. Virkova hiša v Bršlinu je sicer pritičena, vendar ne kaka kočja. Pokojni Župančič, ki je umrl lani v Cegelnici star nad 90 let, je sodil, da je prav tako, kakor so jih dolenjski graščaki navadno zidali za svoje prihodnice. Virk je v nji odprl krčmo in, ker je bila postrežba poceni in dobra, so se kmetyje radi zbirali v njej, posebno ob nedeljah in semanjih dneh. »Cilinder« je bil vedno obložen srecje »nobela«. Nad imenom »ce« so mu ga dali vaščani, se je hudoval. Bil je suh, visok človek, vendar pust in velik pijanec. Iz ljudi se je rad norčeval.

Kakor kaže, je zadnja leta zaradi boleznj opustil krčmo. Ze omenjeni Župančič mi je zatrjeval, da je bila ob njegovem odhodu v Kočevje (1830) še krčma, ko pa se je on čez štiri leta vrnil, je nj bilo več. Virk je bil doma z Doha na Gorenjskem. Umrl je 16. junija 1890. Njegov nagrobnik sem julija 1951 videl na dvorišču novomeškega kamnoseškega podjetja, vendar se je dalo prebrati le naslednje: »Tukaj počiva Florijan... posestnik iz Bršlj... umrl 16. junija... v 71. letu starosti«. Spodaj sta bila verza: Milo kliče iz temine jame Molj o prijatelje zame! Virkova žena Ana Pirc je bila rojena 1822 na Selih pri Zalogu, št. 2. Njen oče Ivan Pirc (1780—1851) je bil poročen z Marjetjo Lasič (1779—1858). Poleg Ane, ki je bila najmlajši otrok, sta imela še dva sina in tri hčere: Ivan se je rodil 1797, Anton 1803, Marjeta 1812. Marjeta je umrla 1818. Po pripovedi Anine pranečakinje se je Ana spoznala z Virkom na Reki in se je tam tudi poročila. Ana je bila prijazna ženska, vendar je komu rada tudi kaj v »ksint poveda-

la...«. Z bolnim možem je imela zadnja leta precej dela, kajti bolehal je za zledničnim rakom. Ko je 19. II. 1891 po možu postala lastnica hiše, jo je kmalu zatem prodala graščakinja Amaliji Langer, vendar si je izgovorila dosmrtno stanovanje. Preživljala se je z veliko njivo. Zadnji lastnik hiše je bil Amalijin sin Pavel Langer, od 1945 pa je splošno ljudsko premoženje. Pogledimo si še, kakšna je notranjost hiše! S ceste stopimo v vežo. Po pripovedovanju Oskarja Franca, zadnjega Langerjevega oskrbnika, je bila veža svoje čase hkrati tudi kuhinja. Zidu ki loči sedaj staro ognjišče od veže, namreč ni bilo. Iz veže vodijo na desno vrata v večjo sobo. Tu je bila nekoč pivnica še danes so v dveh stenah videne omarice z gostilniškimi pollicami. Iz pivske sobe so vodila vrata v manjšo sobico kjer so hranili pijačo. V njej so še 1918 bile stare gostilniške kredence. Obe sobi sta danes stanovanjski, vendar je prehod med njima zazidan. Podobna je razvrstitev prostorov v levi polovici hiše. Najprej stopiš v večjo sobo, ki

ima eno okno proti severozahodu, dve pa na cesto. V sili so Virkovi tudi to sobo uporabljali za goste. Iz nje se po precej visoki stopnici povzpneš v manjši prostor, ki služi danes za shrambo. Namesto stropa služijo pobeljene deske s precejšnjimi spranjami, tako da padajo, če brskajo po podstrešju kokoši, smeti v shrambo. Le-ta je približno 3 metre dolga in 1,6 metra široka. Peči v njej ni. Edino okno pa je obrnjeno proti Kačji ridi. Po zapisku pokojnega profesorja dr. A. Turka je prav to nekdanja Trdinova soba. Pri oknu je imel pisatelj posteljo, v sredini mivico in v desnem oglu omaro. Kamra se od tistih časov ni mnogo spremenila: nova so edino vrata, stara opečnata tla pa so načrnoščena z betonskimi.

Kljub skromni opravi in neprimernemu bivališču pa je bil Trdina prva leta v Bršlinu menda kar zadovoljen. Zbiral je gradivo za knjigo o Slovanih in pisal Spomine. V samoti pa so ga enkrat na teden obiskovali novomeški dijaki. Od tod je delal izlete po vsej Dolenjski. »S svojo pokojnino« pravi »sem zadovoljil povsem lahko svoje nevelike potrebe. Prekrasno tolažbo pa so mi dajali tudi moji idealni pridobitki. Svoboda, ki sem jo zdaj užival je bila med bratj vredna vsakega mesec vsaj 500 goldinarjev, in zlasti mir, ki sem ga imel, pa je posebej 1000 goldinarjev na mesec. In tako so narasli vsi moji prihodki na 72.000 in 815 goldinarjev na leto. Toliko me prijemljejo ni ministri najvišjih držav.«

Ko je prišel Trdina v Bršlino, je bil že 15 let vdovec. Zena mu je bila umrla že po dveipolletnem zakonu, vmes tudi obe hčeri. Krivdo za to je pripisoval i sebi, kajti žnil se ni iz ljubezni. V Bršlinu je postal pozoren na pridnega, skromnega dekleta, ki je služila po raznih hišah. Če so podatki, ki jih navaja v novelistično oblikovanem »Ivanu Slobodinu«, resnični, se je nameraval z Zinko tudi poročiti in vzeti v najem majhno kmetijo kje na deželi. Toda ljudje so dekleta štivali čaka da Trdina ne misli resno. Češ, te je končno hujskatem verjelo in začelo dvomitj v Trdino. Pisatelj pa se je ujezil in končal bršlinsko ljubezensko idilo. »Moje prevzetno srce«, piše sam, »je zahtevalo od milice, da zaupa meni več kakor celemu svetu... Zdal vem, da je zahtevalo nemogočo reč.«

Če greš iz Novega mesta skozi Bršlino, opaziš na desni strani kraj za nekdanjo Langerjevo gostilno dokaj zapuščenno pritičnico, ki ima nad vhodnimi vrati vklesano kratico M. K. in letnico 1850. Hiša je do nedavnega imela staro št. 4, danes pa je 28. Prebivalci še vedno, da je bila v prejšnjem stoletju tu »Cilindrova« krčma. Starejši ljudje so še poznali gostilničarjevo vdovo z značilnimi malimi usti, ki je umrla 1902, le redkokd pa se spominja gostilne same in njene lastnika Florijana Virka, ki so mu domačini takoj po prihodu v Bršlino zaradi nenavadnega pokrivala vzdeli ime »Cilinder«. Hišica je nedvomno vredna poglobitvi, saj je v njej od 1867 do 1871 stanoval tudi pisatelj Trdina, dokler si ni v Novem mestu poiskal primernejše sobe.

Ker je bilo lani slišati, da se bo hiša morala umakniti novim vojaškim stavbam, naj v naslednjem sestavku obnovimo njeno zgodovino zadnjih desetletij, kblikor jo je mogoče ugotoviti iz raznih virov, predvsem pa iz pripovedi starejših ljudi.

7. januarja 1867 je postal lastnik hiše št. 4 Florijan Virk tedaj krčmar »Kod četverih vratih« na Reki. Hišo je kupil na prisilni dražbi Alojza Kotarja. Ker se je Virk kmalu zatem preselil v Bršlino, odlo-

Dr. Božo Oblak:

Slabo zdravstveno stanje vajencev trgovske stroke

Na pobudo ravnateljstva šole za učence v trgovini v Novem mestu je bilo decembra 1954 klinično in rentgensko pregledanih vseh 88 učencev te šole, ki ima tri letnike. Učenci so iz naslednjih okrajev: Novo mesto, Kočevje, Krško, Črnomelj, Trbovlje in Celje-okolica. Pregled je pokazal naslednje stanje:

moški ženske skupaj v odstotkih

I. Popolnoma zdravi	6	6	6.8	
II. Bolni ali z napakami	25	57	82	93.2
1. bolezn srca:				
a) razširjenje srca	3	12	15	17.0
b) druge srčne bolezni	1	8	9	10.2
2. bolezn pljuč:				
a) fibrozi, pljučni koreni	6	9	15	17.0
b) druge pljučne bolezni	1	1	2	2.2
3. bolezn živcev	1	8	9	10.2
4. povečani mandeljni	3	8	11	12.5
5. gljivastost	2	20	22	25.0
6. slabokrvnost	1	—	1	1.1
7. posledice rahitisa	7	4	11	12.5
8. kratkovidnost	5	—	5	5.7
9. ploske noge	9	16	25	28.4
10. zobna piskavost	10	19	29	32.9
11. razna vnetja	6	5	11	12.5
12. druge bolezni	7	16	23	26.1

Ce se ozremo na tabelo, opazimo že takoj alarmantni pojav, da je med 88 učenci in učenkami samo 6 zdravih, vsi ostali pa imajo neko bolezen ali pa zdravstveno napako, nekateri celo po več skupaj.

ZAKAJ TAKO?

Večina teh učencev je iz pavišnih krajev, razen tistih iz Celja-okolice. Ni čudno, če zasledimo tolikšno število preborelega rahitisa, bolezn živčevja, piskavosti zob, srčnih in pljučnih bolezni, saj so ti otroci v najnežnejših letih preživljali vojno, ki je že itak nizek standard tedaj predeloval še bolj znižala. Tudi povojna doba, ko je življenjski nivo še vedno bil precej nizek, ni dala vsega tega, kar bi mladina potrebovala. Precej teh otrok je vojnih štrol ali pa so se vozili daleč v šolo ali bivali po internatih, kjer jim je manjkala skrbna materina roka. Deloma je krivo tudi prepričanje nekaterih staršev, pa tudi trgovskih organov, da

je otrok, če mu ne gre v šoli ali če je kak drug razlog pri hiši, da mora zgodaj zagrabiti za delo, dober za trgovino. Se daleč ne poznajo tisti, ki tako mislijo, kakšno delo je v trgovini. Malokdo se spomni, da je potrebno prenašati težke vreče in zaboje, ki mladostnika lahko pri pretiravanju poškodujejo za vse življenje. Veliko število ploskih nog in razširitev srca kažejo, da so ti učenci v trgovini opravljali dela, ki za njih niso primerna. Mladostnik, ki raste, potrebuje določeno nego, ker je njegovo telo v razvoju in še daleč nedorastlo nalogom, ki jih odrasli igraje izvrše.

KUD in TVD Partizan Žužemberk eno društvo

Ze dalj časa je v vodstvu KUD in Partizana telesa misel, naj bi se obe društvi združili. Ta misel se je uresničila na izrednem občnem zboru obeh društev.

Dosedanji predsednik tovariš Vute je predlagal, da bi združeno društvo nosilo ime Partizan ter bi poleg sekcije za telesno vzgojo imelo še kulturno umetniško sekcijo. Tovariš Mervar se je dotaknil perečega problema, da se tudi v Žužemberku v društvi še premalo udeležuje kmečka mladina. Opozoril je tudi na finančno plat združitve, TVD Partizan skoraj nima drugih dohodkov razen članarine, dočim KUD z igrami in prireditvami le nekaj zasluži, seveda dosti premalo še za lastne potrebe.

Tovariš Vute je menil, da je združitev utemeljena tudi zato, ker kraj še vedno nima primernih prostorov, zlasti za fizikalno delo pozimi. Zato mladina pozimi igra, spomladi in čez leto pa telovadi in si tako bistri duha in telo. Edina rešitev za razvoj in poživitev kulturnega življenja v Žužemberku je ureditev primerne dvorane in ostalih prostorov. Kdo

Končno se lahko vprašamo, ali so ti otroci imeli zadostno prehrano in ali imajo zadosten počitek? Zanimivo bi bilo tudi izvedeti, koliko teh otrok je bilo pred nastopom službenega razmerja oziroma podpisane pogodbe zdravniško pregledanih in če so bili pregledani, zakaj samo formalno. Gotovo je, da vsi ti otroci niso zboleli le med vajeniško dobo, ampak da jih je precej med njimi nastopilo službeno razmerje že bolnih.

ALI SMEMO STANJE POSPLOSIT?

Gotovo ne! V LRS je približno 1300 vajencev in če bi vse pregledali, bi ne našli tako poraznega zdravstvenega stanja. Novomeški sistematski pregled pa je pokazal problem, ki ga je treba z vsr skrbjo proučiti in je opozoril oblastvene in druge organe, da je potrebno posvečati vso dolžno pozornost pri sklepanju pogodb z vajenci in vajenkami, da je treba natančnejših in bolj vestnih zdravniških pregledov teh otrok in da je potrebno vajence in vajenke v trgovini zaščititi pred preveč zahtevnimi nadrejenimi in temu primerno poostri nadzor nad ravnanjem z njimi.

KAJSNI SO UKREPI?

Trgovinska zbornica LRS je reagirala na ta pregled z okrožnico in na ta pregled z okrožnico, s katero je zahtevala pregled vseh učencev in učenek v trgovini na ozemlju Slovenije od 15. februarja 1955. Koordinacijski odbor za preprečevanje

bo dogradil in uredil dvorano v združenem domu? Po občini in zanimivi razpravi je bil sprejet predlog za združenje obeh društev in izvoljen odbor novega društva. K. M.

Dopisujte v »Dolenjski list«

Kje je 400 kg bakrene žice?

Tik pred vojno je zasvetila elektrika v Žužemberku in sosednjih vaseh: na Cvibiju, Rebrici in Zaliscu. Ker ni bilo dovolj kredita, je bilo treba za napeljevanje industrijskega toka v navedene vase najeti posojilca. Najlažje je bila v znesku 320.000 din pri tedanji Hranilnici in posojilnici v Žužemberku. Poroki so bili trije. Za začetek vračanja posojila, je moral vsak potrošnik električne energije plačati od vsake žarnice, ki je zagorela, po 50 din in po 50 par mesečno od vsakega porabljenega KW. Potrošniki naj bi bili torej dolgi v posojilnici sami poravnali. Prišla pa je vojna in z njo tudi propad klerikalne hranilnice.

Sredi oktobra 1940 je rajonski monter iz Zagradca — ali na lastno pobudo ali po ukazu, ni znano — odmontiral z drogov žico za industrijski tok. Na vprašanje kmetov, čemu to dela, je dejal, da vsem industrijski tok ni potreben, saj nimajo nikakršnih električnih strojev.

Imenovane vase so že nekajkrat hotele kolektivno nabaviti elektromotorje, da bi gnali mlatnico, cirkularno in morebiti tudi mlin, vedoč, da jim prehrani elektrika mnogo dragocenega časa. Ko pa so vprašali monterja Podražja, kje je tistih 400 kg bakrene žice, ki jo je pobral in neznano kam odnesel, jim je odgovoril: »Pripravite 700 jurčkov, pa jo boste dobili!« Kmetje so večkrat vprašali tudi na občini, kaj je z žico, a jasnega odgovora niso dobili. Predsednik jim je dejal na eni zadnji sej kmetijske zadruge: »Prinesite črno na belem, da je bilo res tako, potem se bomo pa naprej menili.«

Prirediti potrošniki so prepričani, da jim je bila storjena krivica z odvzemanjem žice, kajti bila je njihova kolektivna last, saj so zanjo tudi nekaj prispevali. Ker doslej na svoja vprašanja niso dobili pravega odgovora, bi ga radi dobili na ta način, pa žico tudi. B. T.

Številke o delu novomeške bolnišnice v letu 1954

8081 bolnikov — 5551 operacij — 1212 porodov

Novomeška splošna bolnišnica s svojimi petimi oddelki je največja zdravstvena ustanova na Dolenjskem. V vseh oddelkih ima na razpolago skupno 382 bolniških postelj. Bolnišnica ima poleg drugega osebja zaposlenih 15 stalnih zdravnikov, med njimi nekaj priznanih specialistov, kot so dr. Bajc za kirurgijo, dr. Perko za ginekologijo in porodništvo, dr. Smrčnik za tuberkulozo, dr. Kosec za interne bolezni in drugi.

V letu 1954 je bolnišnica sprejela v zdravljenje 8081 bolnikov; ti so se zdravili skupno 108.988 dni. Povprečno je bilo sprejeto dnevno 22.14 bolnikov, v vseh oddelkih pa je bilo povprečno po 300 bolnikov na dan. Povprečno se je zdravil en bolnik 13.5 dni. Najdaljšo oskrbno dobo so imeli bolniki na pljučnem oddelku, ki je znašala povprečno 102 dni, najkrajšo pa na ginekološko porodniškem oddelku, ki je bila le 8.2 dni.

Velikih in malih operacij je

bilo v bolnišnici 5.551. Porodov je bilo 1212 iz 1233 novorojenčki. Od teh je bilo 605 dečkov in 628 deklic. Mrtvorojenih je bilo 26, takoj po porodu pa je umrlo le 18 novorojenčkov, od v bolnišnici rojenih otrok je bilo 94 nezakonjskih. V bolnišnici je umrlo znatno večje število moških kot žensk in sicer moških 75, žensk pa 45. Od sprejetih bolnikov je torej umrlo komaj 1.48% oskrbovancev, kar je sprično dejstva, da mnogi pridejo v bolnišnico, ko je stanje že zelo kritično, takorekoč tik pred smrtjo, številno umrlih v resnici zelo majhno. Obdukcij je bilo v bolnišnici lansko leto 117, od tega dve sodni. Največ bolnikov je prišlo v bolnišnico v mesecu marcu, najmanj pa v januarju. Ambulantnih storitev je bilo lani 8.225, od tega na kirurškem 4.426, na ginekološko porodniškem pa 1.871. Povprečno je bilo ambulantno pregledanih in obdelanih dnevno 22.5 primerov.

Od kod so bili bolniki? Nad 50% vseh bolnikov je bilo iz novomeškega okraja (skupno 5.233 bolnikov, ki so se zdravili 1.586 bolnikov z 20.874 oskrbnimi dnevi, iz kočevskega okraja je bilo v bolnišnici 1.586 bolnikov z 13.529 dnevi. Ostali bolniki so bili iz drugih okrajev v Sloveniji. Iz drugih republik je bilo bolnikov 190, ki so se zdravili skupno 1.765 dni, iz drugih držav pa 3 bolniki s 16 oskrbnimi dnevi.

Plačniki za zdravljenje so v pretežni večini Zavodi socialnega zavarovanja in okrajni ljudski odbori. Na Zavode za socialno zavarovanje odpade 50% vseh stroškov zdravljenja v bolnišnici, na okrajne ljudske odbore odpade okoli 28%, dočim odpade na samoplačnike komaj 10% vplačil za bolniško oskrbo. Takih, ki so sami plačali celotne stroške oskrbe v bolnišnici, je bilo lani 1.186, od tega iz novomeškega okraja 681, iz črnomeljskega 272, iz kočevskega 35 in iz krškega okraja 110, ostali od drugod. Skupno so se zdravili 10.415 dni. Takih, za katere so ljudski odbori plačali polovico stroškov je bilo 224: 124 iz novomeškega, 55 iz črnomeljskega, 2 iz kočevskega, 6 iz krškega okraja. Zdravili so se skupno 1.833 dni. Celotno oskrbo so plačali okrajni ljudski odbori za 1.975 bolnikov, ki so bili v bolnišnici skupno 34.129 dni. To pomeni, da so ljudski odbori samo v novomeški bolnišnici plačali za zdravljenje taktih, ki imajo po uredbi brezplačno ali po odlokih ljudskih odborov znane stroške zdravljenja, skupno nad 28 milijonov din. V številu bolnikov in bolniških dni za posamezne okraje, navajamo številke samo za vse štiri dolenjske okraje in se končne skupne številke, ki presegajo navedene po okrajih, nanašajo na bolnike iz drugih okrajev in republik.

Gornje številke pa nam povedo, da se razmeroma zelo malo taktih, ki niso zdravstveno zavarovani, zateka v bolnišnico na zdravljenje. Vzrok za to je prav gotovo v visokih oskrbnih stroških, ki jih malo kdo zmore. To narekuje razširitev zdravstvenega zavarovanja tudi na kmečke proizvajalce, o čemer se je že veliko razpravljalo. Kot poročajo časopisi, so na Hrvaškem v treh okrajih že izvedli zdravstveno zavarovanje združenikov. To bi bilo potrebno izvesti čimprej tudi pri nas.

„Okence“ v Petrovi vasi

Petrovčani so pa res prizadejni, da delamo nekaj, kar nam devini in pogumni ter zaslužijo vsi pohvalo. Skupina kmečkih fantov in deklet je navzlic trdemu delu našla še dovolj časa in vneme za igralsko delo. V zelo kratkem času, navezani čisto sami nase, so našli in dosegli vseh uspeh, ki so lahko ponosni nanj. Polno težav so imeli, poguma pa niso izgubili. »Bo-

še, šele v zadnjem trenutku jim je lahko priskočil na pomoč Franc Grahek, eden najprizadevnejših kul. delavcev na tem področju, zlasti kot režiser, sedaj študent medicine v Ljubljani.

Številni obisk vseh predstav doma je pokazal, da ljudje znajo ceniti njihovo pošteno in vestno delo. Prav tako lepo so uspeli na gostovanjih v Dragatušu, v Dobličah in Semiču.

Prav ob tej predstavi se je spet pokazalo, kako nujno je v Petrovi vasi postaviti vsaj skromno prosvetno dvorano v okviru gasilskega društva. Izbran je bil že prostor, razdeljeno delo med člane itd., toda gasilci sami tega seveda ne zmorejo. Potrebna je pomoč vseh organizacij in okraja, ki jo prizadevni Petrovčani vsekakor zaslužijo.

Naša lekarna v Addis Abebi

V glavnem mestu Etiopije bodo v kratkem odprli reprezentativno jugoslovansko lekarno, ki bo imela zdravila in pripravke izključno jugoslovanske farmacevtske industrije.

Igralci v Petrovi vasi

Kaj pravi mladina v Šentrupertu?

V 10. št. Dol. lista je šentruperski dopisnik vse prehud, oziroma napačno obsodil šentrupersko mladino, češ da se ukvarja samo z alkoholom. Mladinci se čutimo prizadeti, ker ne pijančujemo, saj naša mlad, organizacija pijančevanje strogo prepoveduje.

Res ni delo mladinske organizacije, da organizira veselico, da pa smo jo vendar, je nas k temu primorala le finančna plat. Potrebovali smo harmoniko, ki nas je stala 59 tisoč din in nekaj fizikalnih rekvizitov. Le zato smo se poslužili veselice, da smo si priskrbeli nekaj denarja za nabavo potrebnih stvari, ki služijo razvedrilo in fizikulturi. —gn.

Tudi ob Kolpi so rudna bogastva

V Dol. listu je bil pomenljiv članek: Dolenjska ni brez rudnih bogastev. Naj omenim, da imamo tudi v Poljanski dolini ob Kolpi v zemlji razne rude, samo poiskati jih je treba.

Leta 1939 je Trboveljska družba iskala tod rude. Odkrili so med Zagodcem in Podgori črni svetli premog. Bil sem zraven in inženir mi je dejal, da je to izvrsten premog, zelo redek pa zelo potreben. Vprašal sem, če bodo začeli takoj kopati, pa je dejal, da je prej treba zgraditi železnico, ker bi bil sicer

prevoz predrag. Dober premog je tudi nad Brezovico; nekoga je že kopal privatnik Kralj, premog je tudi v vasi Košec, na pašniku pri Lipju pa je najti železno rudo kar na površini. Kaže, da ima Poljanska dolina v zemlji precej bogastva, treba jo je le raziskati.

Snega nam je bilo nametalo kar meter in pol. Bili smo odrezani od vseh prometnih zvez in imeli dovolj časa za prebiranje raznih strokovnih knjig. Posebno radi beremo revijo »Naša vas«, ki prinaša vse, kar mora vedeti današnji kmetovalec ter je vredna vsega priporočila. R. J.

Mnogo trpkih pa tudi veselih dni je šlo skozi življenje našega partizanskega borca, ob katerih se bodisi nehoti namrščiš, ali pa od srca nasmeješ. Kadar brskam po spominih na leta v partizanih, mi je posebno toplo pri srcu, ko se spomnim dobrega tovariša Jerneja, vrliga Dolenjca izpod Gorjančev, s katerim sva kakor rodna brata delila skupno usodo, večših dobro in veselo, še večkrat pa trudapolno, žalostno.

Jernej je bil slaba tri leta starejši, sin revnega kmeta, a bogat po dobrih lastnostih resničnega prijatelja, tih in iskren, da si v njem vedno znova odkrival človeka, za katerega je res vredno reči, da ti je dober tovariš. Med prvimi je l. 1941. zgrabil za puško in odšel k partizanom in že nekaj dni potem, ko sem prišel v njegovo četo, sva si postala nerazdružljiva prijatelja. V patrolo sva hodila skupaj, spala skupaj, v borbi sva ležala drug ob drugem in našla za sovražnikih, skratka bila sva vedno skupaj.

in dež, ki se je vsipal kakor za stavo skozi na mnogih koncih puščajočo streho našega zasilnega bivališča. Sovražnik je popustil z napadi, da smo se vsaj utegnili odpočiti, česar zaradi stalnega pritiska v zadnjih dveh tednih nisimo poznali. Naša edina aktivnost so bile patrole, ki so odhajale kakor vselej in se vračale do kosti premočene, ne da bi kjer koli naletele na Italijane ali belce. Videti je bilo, ko da se je zemlja spet umirila in se v jesenskem dežju pripravila na svoje pušto, enolično prezimovanje.

V začetku decembra je skozi nalive potegnil mrzel veter. Oblaki so se še bolj zgostili, se kakor togo, črno pregrinjalo raztegnilo čez vse nebo in nekoga jutra smo se prebudili, pa je zunaj že ležalo skoraj pol metra južnega snega. Medlo je, da si videl le nekaj metrov daleč. Postalo je še hladneje in v naši baraki smo močnejše zakurili, da se je po njej ves dan valil zoprn, dušec dim, ki je rezal v oči in grlo.

»Morali bomo po hranilo, nam je tedaj na sestanku dejal Tomaž, naš kuhar. »Ta prekleti dež nas bo kakor divjad prisilil, da bomo šli bliže k vasem!«

Zdaj ni več snežilo, mrzav pa je zdrikljivo globoko pod ničlo in od Blok je mrzlo vlekel noč in dan, da ni pomagal ne vol-

nen jopič, ne vojaški plašč, s katerimi smo bili na srečo še kar nekako založeni. Bilo pa je toliko boljše, da je bil zrak suh in sneg trd, da ni puščal izdajalskih sledi pod koraki.

Jernej, ki je tedaj dobil dobrodošilo in marljivo mulo Lizo, Bokačev Tone iz Hraščaja, France, Drejc in jaz smo bili določeni, da v zgodnjih jutranjih urah odidemo po hranilo. Obekli smo se kot za sibirsko zimsko, oprtali prazne nahrbtnike in v vreče, ter se s hladnimi puškami nekako po polnoči spustili skozi strmo hosto. Zadnji je hodil Jernej s svojo mulo Lizo, ki ji je na poledenem snegu netsmiljeno spodsavalo. Šlo je počasi, dokler smo se spuščali v dolino, po ravnem pa je tudi Liza pospešila korake in tako smo se bližali vasem, kjer naj bi pri terenih dobili nekaj hrane.

Drejc in jaz sva hodila sprdaj, France in Bokačev, prvi oborožen s puškami in drugo pa z brzostrelko, sta se držala ob Jerneju in njegovi muli. Med potjo smo možal, ki je pod pokovanimi čevlji je škripal zmrlj. sneg in kdaj pa kdaj je Liza nejevoljno prhnila, ko ji je mrzav silil v nos. V

„SAVINJA“

Lesno industrijsko podjetje
CELJE telefon 22-76

Če želite lepo urediti prostore, v katerih živite in delate, se obrnite na nas!
Nudimo Vam družinske spalnice iz vseh vrst furnirja, mehke spalnice, kuhinjske opreme, delovne kabinete, kavče, otomane, trodelne žimnice in vložke za postelje. Razen tega Vam nudimo mehak in trd les, plemenite in slepe furnirje vseh vrst, kakor tudi raznovrstno embalažo.

Prodajalna: Zidanškova 15, telefon 26-34

